

Подворчан А. З.,

старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна.
raz_81@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-4767-8578>

СИНТАКСИС ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ У ПОЕЗІЇ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА

Євген Маланюк є одним з найвизначніших діячів українського національно-визвольного руху, представником когорти талановитих поетів та одним із найяскравіших постатей в українській літературі I половини ХХ сторіччя. Його різноманітність у жанрових та тематичних формах, поетичний набуток відповідали потребам тогочасної доби, поет проголошував усвідомлення національної ідентичності, переживання трагізму історичної долі України, окреслював шляхи вирішення проблем через осягнення минулого, утверджував нові ідеали, які сприятимуть національному самоствердженню та відродженню. Творча особистість поета складалася з двох потужних струменів мистецького світобачення: необхідність державної самоідентифікації України та українців і створення національного поетичного мистецтва. Література стала для поета-емігранта справою честі.

Метою статті є розкриття особливостей синтаксису простого речення. Матеріалом дослідження обрано поезії малих форм Євгена Маланюка. Об'єктом вивчення є синтаксис простого речення. Предмет дослідження – функціональні особливості синтаксичних засобів у поетичних творах Є.Маланюка. До об'єкта дослідження застосовано такі методи: описовий метод, який дає можливість докладно інтерпретувати виявлені стилістичні явища та метод спостереження та зіставлення в поетичному художньому тексті.

Трансформація мовних одиниць у процесі естетичного використання стала основою для наукових розвідок таких вчених-мовознавців, як: О. Потебні, І. Білодіда, В. Ващенко, В. Жайворонка, М. Пентиліук, І. Чередниченко, І. Мамчич, Н. Сологуб, А. Поповського, В. Русанівського, В. Чабаненка, Ю. Юріної та інших. Однак ґрунтовного дослідження стилістичних ресурсів синтаксису простого речення поетичних творів Є.Маланюка здійснено не було. Цей аспект є недостатньо дослідженим та його вивчення дозволяє виявити особливості стилістичних ресурсів синтаксису простого речення поезії Є. Маланюка для кращого розуміння художньо-образного змісту поетичних творів.

Усе сказане зумовлює актуальність теми пропонованої роботи.

Однією з важливих проблем сучасного мовознавства є дослідження основних синтаксичних одиниць – словосполучення і речення. Адже синтаксичний рівень виступає завершальною ланкою мовної структури і формується внаслідок тісної діалектичної взаємодії морфологічної і лексичної семантики з семантикою синтаксичного зв'язку в межах словосполучення і речення.

Важливе місце серед синтаксичних засобів, використовуваних Євгеном Маланюком займають прості речення. Найчастіше автор використовує розповідні неокличні речення: *„Двоє вагаються трагічні терези”*, *„І чорні очі ваблять крізь віконця”*. Друге місце за частотністю вживання посідають окличні речення різних типів за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні): *„Яка ж страшна Твоя покута! Які глухі, жорстокі дні!”*, *„Стилет чи стилос?”*, *„Народ мій – в гураган подій Жбурне тобою ще, невірний!”*, *„Прости, прости за богохульні вірші, Прости тверді, зневажливі слова!”*. Синтаксична структура поезій Євгена Маланюка побудована на поєднанні односкладних та двоскладних речень: *„Моя весна. Моя, моя Земля”*, *„І жадний примус, жадне зло Їх не примусило скориться”*. У поетичній творчості автора зафіксовано майже всі види односкладних речень (називні, означено-особові, безособові), крім неозначено-особових та узагальнено-особових. Наприклад: *„Дике жито! Криваве жито!”*, *„Ще молитесь, далекий брате, Серед Звенигородських піль”*, *„Нащо грім Аргентин? Чудеса Ніагар?”*, *„По яких ще дорогах шукати причинної долі? Перекотиполем блукати в яких степах?”*, *„В яких готичних кантиленах Навіки виспівати гімн?”*

Використання різних видів простого речення, особливо ускладнених, є найбільш характерною рисою індивідуального стилю поета. З огляду на наявність головних членів, найбільш поширеним типом простих речень у поезіях є двоскладні: *„Повіє вітер з Понту.”*, *„За синє море встане широчінь”*, *„А кров текла...”*. Досить часто ці конструкції містять ускладнювальні компоненти:

– однорідні члени речення: *„А ось поруч – усміх, ласка, мати І садок вишневий коло хати”*;

– звертання: *„Добридень, польова Беатріче, Селянська музо цих достиглих піль!”*;

– відокремлене означення: *„Коротка ця хахлацька вічність, Непевна і гірка, як дим”*, *„Лежиш, скривавлена і скута, Мов лебідь в лютім полоні”*

– відокремлена обставина: *„Вітер грає веселий, хвилюючись по роздоллю, Від зруйнованих міст розвіває горілий прах”*, *„Не кинувши у глиб надійний якор, Пливу й пливу повз береги краси”*.

– відокремлена прикладка: *„Сниться синя Синюха і верби над плесом, Вольний вітер Херсонщини, вітер-дудар”*, *„Від віку й донині Еллада й Юдея – Два ворога лютих на древній землі – Хрестом і залізом та ядом ідеї Руїнують-будують і Рими, й Кремлі”*.

– порівняльний зворот: „Крізь чари весняного ненаситу, Мов полум'я блакитне, лине спів”.

Присудок в зазначених конструкціях виражений дієсловом дійсного, умовного або наказового способів: „Бо зір **звертається** до себе внутр З переситом від людського й земного”, „Тебе **б** конем татарським **знати**”, „О, **навчи** В ночах безсонних, в бичуванні долі, У дрібничковій помсті днів і діб, В безсиллю немоців – **навчи, навчи** покори”.

У складених іменних присудках іменна частина найчастіше виражена іменником в називному відмінку: „**Найперше** – це покора”, „**Ні, Ти** – не мати!”.

Найвиразнішими синтаксичними конструкціями у мовній канві поетичних творів Євгена Маланюка, спрямованими на актуалізацію, смислове виділення тих або інших слів і частин висловлення, є незакінчені та неповні речення: „Там – свист херсонського простору!”, „А я тут, на чужинних бруках, Чужий – несу чужий тягар”. Вживання незакінчених та перерваних речень як ознака динамічного мовлення реалізується в стилістичній фігурі – умовчанні (апосіопезі): „А тут – молюсь, убогий митар, Шукаю твій вогненний слід...”.

Євген Маланюк нерідко використовує інверсію – зворотній порядок слів: він переставляє члени речення для того, щоб викликати емоційні переживання (позитивні чи негативні почуття) у читача: „Давно Євгена поминає За упокій старенький піп”, „Десь мудрим сном в архівах спали книги”.

Розглянуті синтаксичні одиниці цілком реалізують свій виражально-художній і текстотвірний потенціал і це дозволяє зробити висновок про те, що просте речення є активним компонентом поетичного синтаксису Євгена Маланюка.

Вивчення синтаксичного мовного аспекту поета Євгена Маланюка висвітлює індивідуальну неповторність поета. Результати дослідження дають змогу оцінити внесок поета у систему синтаксичних ресурсів українського художнього мовлення та визначити закономірності й тенденції розвитку літературної мови.

Список використаної літератури

1. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 224 с. **2. Маланюк Є.** Стилет і стилос: поезії. Львів: УПІ ім. Івана Федорова; „Фенікс ЛТД”, 1992. 686 с. **3. Юріна Ю.** Ідіостиль Олени Теліги: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.00.01. Запоріжжя: „ПП Вишемирський В. С.”, 2016. 70 с.

References

1. Yermolenko, S. Ya., Bybyk, S. P., & Todor, O. H. (2001). *Ukrainska mova: korotkyi tлумachnyi slovnyk lnhvistychnykh terminiv* [Ukrainian language: a short explanatory dictionary of linguistic terms]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian]. **2. Malaniuk, Ye.** (1992). *Stylet i stylos: poezii* [Stiletto and

stylus: poetry]. Lviv: UPI im. Ivana Fedorova; „Feniks LTD” [in Ukrainian].
3. Yurina, Yu. (2016). Idiostyl Oleny Telihy [Idiostyle of Elena Teliga]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zaporizhzhia: „PP Vyshemyrskyi V. S.” [in Ukrainian].

Подворчан А. З. Синтаксис простого речення у поезії Євгена Маланюка

У статті розглянуто особливості синтаксису простого речення на матеріалі поезії малих форм Євгена Маланюка. Проаналізовано та встановлено, що до стилістичних ресурсів простого речення належать особливі випадки вживання однорідності, різновиди простих моделей речення, наявність різноманітних ускладнювальних компонентів. Найвиразнішими синтаксичними конструкціями в поетичних текстах Євгена Маланюка є неповні речення. Поет нерідко використовує зворотній порядок слів: він переставляє члени речення для того, щоб викликати емоційні переживання (позитивні чи негативні почуття) у читача, акцентувати його увагу на конкретному члені речення, уміло послуговується продуктивними моделями речень, однак переважають прості речення з ускладненими компонентами.

У результаті дослідження з'ясовано особливості синтаксично-стилістичної організації мови поетичних творів: специфіка координації підмета і присудка, випадки зображального використання однорідних членів речення, виражальні можливості простого речення у поетичних текстах.

Результатом проведеної роботи стало виокремлення особливостей синтаксично-стилістичної організації поетичного тексту автора. Результати дослідження дають змогу оцінити внесок поета у систему синтаксичних ресурсів українського художнього мовлення та визначити закономірності й тенденції розвитку літературної мови.

Вивчення синтаксичного мовного аспекту поета Євгена Маланюка висвітлює індивідуальну неповторність поета.

У перспективі вбачається дослідження синтаксису складного речення Є. Маланюка та вивчення особливостей мови публіцистики поета як унікального явища в історії української літературної мови.

Ключові слова: синтаксис, стилістичні ресурси, види простого речення, ускладнювальні компоненти, Євген Маланюк.

Подворчан А. С. Синтаксис простого предложения в поэзии Евгения Маланюка

В статье рассмотрены особенности синтаксиса простого предложения на материале поэзии малых форм Евгения Маланюка. Проанализировано и установлено, что к стилистическим ресурсам простого предложения относятся особые случаи употребления однородности, разновидностей простых моделей предложения, наличие различных усложняющих компонентов. Выразительными синтаксическими конструкциями в поэтических текстах Евгения

Маланюка являються неполные предложения. Поэт нередко использует обратный порядок слов: он переставляет члены предложения для того, чтобы вызвать эмоциональные переживания (положительные или отрицательные чувства) у читателя, акцентировать его внимание на конкретном члене предложения, умело пользуется продуктивными моделями предложений, однако преобладают простые предложения с усложняющими компонентами.

В результате исследования установлено особенности синтаксически стилистической организации речи поэтических произведений: специфика координации подлежащего и сказуемого, случаи изобразительного использования однородных членов предложения, выразительные возможности простого предложения в поэтических текстах.

Результатом проведенной работы стало выделение особенностей синтаксическо-стилистической организации поэтического текста автора. Результаты исследования позволяют оценить вклад поэта в систему синтаксических ресурсов украинского художественного вещания и определить закономерности и тенденции развития литературного языка.

Изучение синтаксического языкового аспекта поэта Евгения Маланюка освещает индивидуальную неповторимость поэта.

В перспективе видится исследование синтаксиса сложного предложения Е. Маланюка и изучение особенностей языка публицистики поэта как уникального явления в истории украинского литературного языка.

Ключевые слова: синтаксис, стилистические ресурсы, виды простого предложения, усложняющие компоненты, Евгений Маланюк.

Podvorchan A. Z. The syntax of a simple sentence in the poetry of Yevhen Malanyuk

The article considers the peculiarities of the syntax in the simple sentence on the basis of small forms poetry which was written by Yevhen Malanyuk. It is analyzed and established that the stylistic resources of a simple sentence include special cases of using homogeneity, varieties of simple sentence models, various complicating components. Incomplete sentences are the most expressive syntactic constructions in Yevhen Malanyuk's poetic texts. It was found out, that the poet often uses the inversion, so in the sentence he changes the parts of the sentence in order to elicit different emotions (e.g. positive or negative feelings) of the reader, to focus his attention on a particular parts of the sentence. Also the author uses productive sentence models, but it is established that simple sentences with complex components are dominated in this way.

The study clarifies the features of syntactic and stylistic organization of the language of poetic works, such as the specifics of subject and predicate coordination, cases of pictorial use of homogeneous parts of the sentence, the expressive possibilities of a simple sentence in poetic texts.

The result of this work highlighted the features of syntactic and stylistic organization of the poetic text of the author. Thus, the study make it possible to

recognize the contribution of the author in the development of syntactic system resources of Ukrainian artistic speech. Also, it helps to determine the patterns and trends in the development of literary language.

The research of the syntactic linguistic aspect of Yevhen Malanyuk highlights the individual uniqueness of the poet.

The perspective of the study is to research the syntax of a complex sentence in the works of Ye. Malaniuk. Besides to understand the features of the language of the poet's language as a unique phenomenon in the history of the Ukrainian literary language.

Key words: syntax, stylistic resources, types of simple sentences, complicating components, Yevhen Malanyuk.

Стаття надійшла до редакції – 17.05.2021 р.

Стаття прийнята до друку – 20.05.2021 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Поповський А. М.